

Третю групу складають інші особи, запрошені до участі в проведенні обшуку: потерпілий, його представник та законний представник; підозрюваний, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники; поняті; інші учасники кримінального провадження (цивільний позивач, його представник та законний представник, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), заявник, свідок та його адвокат, заставодавець, перекладач тощо); інші особи.

Аналізуючи все вищезазначене стосовно такої складної організаційної форми обшуку – як спеціальна операція, ми приходимо до висновку, що в ході її здійснення в принципі можлива участь всіх перерахованих суб'єктів. Разом з тим, кожен із цих суб'єктів обшуку в формі спеціальної операції, виходячи з її розуміння, ознак і особливостей організації має свою специфіку, що потребує більш детального розгляду.

Список бібліографічних посилань: 1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 №4561-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–13. Ст. 474. 2. Удалова Л. Д. Кримінальний процес України : підручник. Київ : Паливода А. В., 2007. 349 с.

Одержано 08.10.2018

УДК 347.963(477)

Олександр Олександрович ЦИМБАЛІСТЕНКО,

кандидат юридичних наук, заступник начальника
відділу нагляду за додержанням законів органами,
які ведуть боротьбу з організованою злочинністю,
управління нагляду у кримінальному провадженні
Прокуратури Харківської області

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ

Загальний результат кримінального провадження залежить від своєчасного, обґрунтованого і процесуально правильного початку досудового розслідування. Основним гарантом додержання законів на цьому етапі є прокурор. Однак з прийняттям КПК України від 2012 р. початковий етап досудового розслідування був радикально реформований, що позначилось на реалізації прокурорської діяльності. Перед прокурором постали нові завдання щодо забезпечення законності початку досудового розслідування, захисту прав і свобод особи, взаємодії із органами досудового розслідування і оперативно-розшукової діяльності [1, с. 1].

Документування діяльності організованих злочинних груп у суворій відповідності із законом – дієвий засіб протидії злочинності й водночас гарантія своєчасного та надійного захисту прав і свобод людини як від протиправних дій осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, так і від можливого свавілля і беззаконня з боку посадовців органів досудового розслідування, які активно застосовують у своїй діяльності широкий арсенал примусових заходів процесуального характеру [2, с. 6].

Органи, які проводять досудове розслідування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені у складі організованих угруповань та злочинних організацій, мають у своєму арсеналі цілий комплекс різноманітних слідчих та процесуальних дій, які визначені КПК України, у тому числі негласних слідчих (розшукових) дій [3, с. 2].

На початковому етапі досудового розслідування на прокурора покладаються окремі завдання, зумовлені специфікою його правовідносин. Так, вчені-криміналісти визначають для початкового етапу розслідування наступний перелік завдань: 1) встановлення місця, часу та інших обставин скоєння злочину, його суті, а також виявлення, фіксація та вилучення його слідів, які під впливом несприятливих умов можуть зникнути або бути знищеними; 2) встановлення, розшук і затримання особи (або вибір запобіжного заходу), підозрюваної у вчиненні злочину; 3) збирання доказів, достатніх для пред'явлення обвинувачення особі, хоча б по одному епізоду злочинної діяльності [4, с. 35]. Вказані завдання передусім постають перед слідчим, проте прокурор - процесуальний керівник також відповідає за їх повну реалізацію.

При розслідуванні справ зазначеної категорії треба пам'ятати, що організована злочинна діяльність добре маскується: внутрішній захист здійснюється переважно за рахунок дисципліни, зовнішній - за допомогою корумпованих зв'язків, а обрана базова спрямованість діяльності організованих злочинних груп гарантує безпеку для виконавців цих злочинів [2, с. 11]. Одним із завдань досудового слідства на початковому етапі розслідування є виявлення базової спрямованості діяльності ОЗГ. Це дає підстави для припущення, що виявлений злочин не є ситуативним: членами ОЗГ вчинено ще інші, аналогічні злочини [2, с. 12].

Водночас необхідно встановити інші фактичні обставини, які вказують на наявність обов'язкових ознак організованої групи або злочинної організації відповідно до частин 3, 4 статті 28 КК України. Лише якісне та швидке виконання слідчим та прокурором - процесуальним керівником цих завдань дає змогу правильно кваліфікувати дії учасників угруповання, внести до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомості про правову кваліфікацію дій за відповідною нормою КК України. Від цього залежить формування механізму досудового розслідування, ефективність та правильне тактичне спрямування досудового слідства.

Зазвичай, і це природно для початкового етапу досудового розслідування, а також обумовлено вжиттям у переважній більшості випадків учасниками ОЗГ заходів конспірації та контрзаходів від викриття правоохоронними органами, всі обов'язкові ознаки організованої злочинності на цьому етапі не є очевидними та не можуть бути встановленими. Тож слідчий і прокурор на початку досудового розслідування мають якнайшвидше з'ясувати, чи можливо розглядати злочинну групу як організовану.

Сутність прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування відображають і дають змогу визначити його ефективність окремі завдання, якими визначено забезпечення: (1) своєчасності початку досудового розслідування; (2) виконання уповноваженими органами і їх посадовими особами покладених на них обов'язків на початковому етапі досудового розслідування; (3) додержання прав і законних інтересів особи на цьому етапі [1, с. 4-5].

Отже, особливістю реалізації прокурором завдань на початковому етапі досудового розслідування кримінального правопорушення, вчиненого організованою групою або злочинною організацією, є те, що, використовуючи надані КПК України повноваження процесуального керівника, прокурор спрямовує діяльність уповноважених органів правопорядку на виконання покладених на них обов'язків таким чином, щоб швидко, повно та неупереджено встановити не лише факт, обставини кримінального правопорушення і осіб, які його вчинили, а й наявність достатніх для прийняття процесуальних рішень обов'язкових ознак організованої злочинності, що дозволяє забезпечувати: 1) правильну правову кваліфікацію діяння; 2) ефективне досудове розслідування; 3) права і законні інтереси учасників кримінального провадження; 4) раціональне використання співробітників органів правопорядку, насамперед спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю, а також матеріально-технічних засобів у боротьбі з організованою злочинністю.

Список бібліографічних посилань: 1. Цимбалістенко О. О. Організаційно-правові основи прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Харків, 2018. 20 с. 2. Методичні рекомендації про недопущення типових помилок документування діяльності організованих злочинних груп / Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою

злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України ; Генеральна прокуратура України ; Національна академія прокуратури України. Київ, 2018. 84 с. 3. Методичні рекомендації щодо організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій у провадженнях про кримінальні правопорушення, вчинені організованими злочинними угрупованнями, та використання їх результатів у кримінальному судочинстві / Генеральна прокуратура України, Національна академія прокуратури України. Київ, 2013. 55 с. 4. Волобуєв А.Ф. Етапи розслідування в криміналістичній методиці. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 1999. Вип. 5. С. 28–37.

Одержано 05.10.2018

УДК 343.137.5

Ростислав Сергійович ШАБАРДІН,

курсант 3 курсу факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Олена Петрівна Заворіна,

викладач кафедри кримінального процесу

та організації досудового слідства факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНО-ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ

Допит неповнолітньої особи є складним процесом та потребує від слідчого не тільки високих професійних навичок, а й знань у галузях психології та педагогіки.

Положення чинного Кримінального процесуального кодексу України визначають порядок проведення слідчих (розшукових) дій відносно неповнолітніх. Законодавцем визначено особливі умови їх проведення щодо зазначеної категорії осіб, що пов'язано із осіб необхідністю забезпечити максимальний захист прав і законних інтересів. Так, перед допитом слідчому важливо виділити час для підготовки. Особливості підготовки і в подальшому проведення допиту неповнолітніх зумовлені, перш за все, віковими особливостями допитуваної особи. При цьому, знання цих особливостей має велике значення для обрання прийомів встановлення психологічного контакту, вибору режиму проведення допиту, здійснення впливу на неповнолітнього, оцінки його свідчень. Не менш важливе місце у підготовці до допиту є вибір місця і обстановки проведення допиту, зокрема:

- по-перше, слідчому, який проводить таку слідчу дію необхідний окремий кабінет;
- по-друге, доцільне складання плану допиту неповнолітнього із зазначенням даних, які необхідно врахувати під час допиту, кола учасників СРД та основних питань з послідовністю їх постановки;
- по-третє, надзвичайно важливим є встановлення психологічного контакту, який полягає у створенні такої психологічної атмосфери, яка допоможе допитуваному надавати повні та правдиві показання.

Законодавство України досить чітко визначає поняття терміну «Неповнолітня особа».

Згідно п. 12 ч. 2 ст. 3 КПК України: неповнолітня особа – це малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [1].

Водночас провідні психологи світу визначають шість вікових груп неповнолітніх:

- 1) Немовля (до 1 року);
- 2) Раннє дитинство (від 1 до 3 років);
- 3) Дошкільний вік (від 3 до 6–7 років);
- 4) Молодший шкільний вік (від 6-7 до 11–12 років);
- 5) Підлітковий вік (від 11-12 до 14–15 років);
- 6) Старший шкільний вік (від 14-15 років до 17–18 років)